

Groot Deventer Dictee 2011 (auteur: Edward Vanhove)

Deventer en de IJssel

Al sinds het ontstaan van Deventer heeft de IJssel een belangrijke rol gespeeld in de evolutie van de stad.

De vroegste tekenen van die *genesis* **vertoonden** zich in het eerste millennium van onze tijdrekening, wanneer jagers, vissers en **agrariërs** zich op de IJsseloever vestigden.

De oversteek over de rivier in het jaar 768 door de **Angelsaksische** missionaris Lebuïnus, die later *heilig verklaard* zou worden, is een heus **ijkpunt** in de geschiedenis van de stad. De stichting van Deventer wordt immers rond dat jaar **gesitueerd**. Lebuïnus stichtte een houten kerk op de plaats waar heden de imposante Grote Kerk staat.

In de **daaraanvolgende** eeuw deed de oorlogszucht der **Vikingen** de bisschop van Utrecht op de vlucht slaan. Hij verzamelde enkele *monachale* scholasten en koos het **robuuste** *reduit* van Deventer als toevluchtsoord. Doordat *diocesen* uit de ruime omgeving de *Stichtenaar* **obediëntie** verleenden, leidde zijn vlucht ertoe dat Deventer een belangrijk centrum voor **religieuzen** werd. **Losstaand** van de vlucht van de bisschop hadden ook al tal van gelovigen uit de stad zich in **Lebuïnus'** kerk laten *immatriculeren*.

Voor de verdere evolutie van de stad zou de IJssel echter niet louter op religieus vlak *symbool staan*, maar **ten minste** *evenzeer* op *mercantiel* vlak. Stadsarcheologen hebben nu, zo weet een voormalig **archivaris**, nieuwe theorieën over de oudste geschiedenis van de Deventer haven, op basis waarvan zij haar ongeveer duizend jaar oud **achten**. De haven blijkt te zijn ontstaan in een **ovale** inham naast het natuurlijke rivierduin van het tegenwoordige Bergkwartier. De keuze voor die plaats was gemaakt **uit hoofde van** de natuurlijke beschutting die de inham bood. Dankzij die beschutting konden de havenbouwers **beschoeiingen** aanleggen zonder *caissons* of *cofferdammen* te plaatsen. Schippers zouden er ook makkelijker kunnen afmeren. Beide voordelen zijn zo aanzienlijk dat zelfs een hedendaags **stedenbouwkundige** a priori precies diezelfde plaats als de meest **opportune** zou aangeven voor de aanleg van een haven.

Had er elders ook maar één laaggelegen gebied aan de IJssel *droog gelegen*, dan zou op die plaats beslist een tweede haven zijn ontstaan, **zozeer** vormde de vaarweg de levensader van de stad.

Menige kog zou er van dat moment af meren om *er bij* te dragen aan de **import en export** van **bulk-en stukgoed**. Teneinde de **adequate** opslag van *carga* mogelijk te maken, werden nabij de aanlegplaatsen pakhuizen en **bokkinghangen** gebouwd. Aan de Zandpoort zijn die vandaag nog zichtbaar.

Deventer zou een belangrijk **participant** worden in het verbond van de *Hansa*, het verbond dat de stad met Duitse en Noord-Europese **handelssteden** sloot. Het succes dat de IJssel met zich bracht, werd nog versterkt doordat de Schipbeek, een zijstroom die in de Duitse deelstaat **Noord-Rijnland-Westfalen** ontspringt, erin uitloopt.

Het begin van de *kleine ijstijd*, in de dertiende eeuw, bracht echter een lange periode waarin de grond in een toestand van *eeuwig hal* verkeerde.

Wereldwijd was het bijna zo koud als ten tijde van het *rissglaciaal*! Voor de **walrusstand** was dat een goede zaak, maar voor de uit **toendragebieden** stammende **laplanders** op de trek was die **vlijmende** kou heel wat minder aangenaam. Die vogels **plachten** voordien **in groten getale** in het IJsselgebied aan te landen, maar bij zo'n klimaat zochten ze liever toevlucht in **mangrovebossen** in de tropen. Helemaal niet verbazend als je weet dat in Nederland het *hellmanngetal*, uitgedrukt op de thermometerschaal van *Réaumur*, **circa** 1.440 bedroeg! Natuurlijk was de Deventer haven bij zulke temperaturen heel wat minder **bedrijfszeker** dan in vroeger tijden.

Pas wanneer de lentes opnieuw hun **authentieke** *meise* karakter kregen en de mensen weer **buitenkwamen**, kon Deventer opnieuw naar een *efflorescentie* toeleven.

Havenarbeiders ruimden het aangespoelde *morenemateriaal* op. Het **zee-ijs** in de *lozingsluizen* aan de Nederlandse kust smolt vanzelf of dooide ten minste bij **tussenpozen**: het werd soms nog even *bol ijs* en verdween daarna.

Vanaf dat ogenblik bekommerden de Deventer schippers zich er **weer om** dat hun **handelstraktaten** geprolongeerde en hun navigatieapparaten *scherp gesteld* raakten. Al gauw werd een **inbedrijfstelling** van de vaarwegen opnieuw mogelijk. Er vertoonde zich een *reveil* van de havenactiviteiten in Deventer, een herleving die tot in de helft van de twintigste eeuw zou voortduren. Daarna raakte de haven in onbruik, totdat ...

Het is 2030. Klaas rijdt zijn *retrovélocipède* de Wilhelminabrug op, Deventer in. Bovenop stapt hij even af om van het **fastueuze** aanzicht van de IJsseloever te genieten. De afrit van de brug werd omgelegd en verlengd, zodat zij zachtjes naar rechts **devieert**, weg van de stadshaven dus.

In de haven liggen jachten te dobberen, *rug-aan-rug*, de **lijzeilen** gestreken. Vanuit de verte stuiven een *bargie* en een veer richting Deventer; passagiers staan al te *queueën*.

Het fenomeen waarbij watertoeristen **affladderden** naar Kampen, Zwolle, Zutphen of Doesburg is nu voltooid verleden tijd.

Terwijl in de middeleeuwen in deze haven voornamelijk *handelgedreven* werd, geldt zij tegenwoordig dus als een *place to be* voor schepelingen van allerlei slag.

De Welle, de **zonbeschenen** zijde van het stadscentrum, is sinds een paar jaar helemaal autovrij gemaakt en heeft nu het karakter van een promenade. Hier heeft een *saltimbanque* de ruimte om een *straddle* te wagen; een **gymnaste** wurmt zich in een *zorbje*. In die bal laat zij zich **onbeheerst** rondtollen, als was zij, zoals in het **oude Vlaamse** volksgebruik, *Opsinjoorken*.

Trouwens: de Welle biedt niet alleen **variété**, maar is **bovenal** het muzikale hart van Deventer. Regelmatig kun je er muziekstijlen uit *onderscheidenlijk* de vervlogen jaren en de nieuwste tijd horen.

Ziedt het enthousiasme van de **diskjockey** zo sterk op dat hij een gezongen kinderversje zonder *fade* in *oi* doet omslaan, wees dan niet verbaasd: dat is hier compleet *usantieel*. Ook kunnen de **hymnen** van een *souterliedeken* zonder aankondiging in een stukje *kwaito* overgaan.

Loop van hieruit ook eens naar de *hoger op* gelegen Nieuwe Markt: dat is verder **landinwaarts**, maar op exact hetzelfde **peil**. Je volgt daarvoor de Vispoort.

Onmiddellijk springt daar het **ebloissante** terras voor café De Dikke Van Dale in het oog. Grillige *quenasttegels* zijn er **los-vast** in een *cirkante* vorm **samengebracht**. De **fragiele** *potaarden* tafeltjes zijn bekleed met *musivische* bladen, die ieder een eigen **escherpatroon** voorstellen.

Klaas overschouwt het **silhouet** van de stad aan de andere kant van de brug ook nog even. Daar, ten zuiden van de haven, ligt het Pothoofd, op de zoom van een **hellingbos**. Op deze aarde hebben buitenlandse schepen exotische zaden doen **terechtkomen**, via hun **los-** en ook wel via hun laadmanoeuvres. Als gevolg daarvan tieren *pothoofdplanten* hier **breidelloos**.

Neem in dat bos **het koste wat het wil** een kijkje, want behalve de eigenlijke plantenfeeërie laat het haast **numineuze** schouwspel van de *guttatie*, waarbij **dauwdruppels** uitdruppelen uit de *vinnervige* bladeren die het meest *overneigen*, je beslist niet ongeroerd.

Allee, ik hoop oprecht dat het wensbeeld dat ik hier heb beschreven, door de bevoegde beleidsmakers meermaals **bepinsd** zal worden. Dat zij **er na** een onbevangen overpeinzing **stilletjesaan** van overtuigd raken dat de Deventer haven anno 2030 een tijdloze **weidsheid** zal uitstralen, kan volgens mij niet *afzijn*.

Misschien is opname in de lijst van onroerend *Unesco-werelderfgoed* een **ideële** gedachte, maar dagdromen over een plaats in de officiële **wereldtopdrie** van mooiste havens van *Oud Europa* lijkt mij volstrekt niet overdreven.

Wat de grote hoeveelheid *financies* betreft die bij de gesuggereerde **restauratie** komt kijken, moet mij nog het volgende van het hart.

Wij zouden geborneerd zijn, mochten wij ons *blind kijken* op de kostprijs. Vergeten wij immers niet dat het oude **Bijbelse** spreekwoord nog een **hoogst bijdetijdse** kracht heeft: de ceders van de *Libanon* worden zowel afgehouden als de hysop.

Poe-ee! We zijn erdoorheen.